

Штулер І.Ю.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ВВП НА ДУШУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ ЗА ПЕРІОД 1990-2014 РР.

У статті досліджено динаміку валового внутрішнього продукту на душу населення України та Франції за останні 15 років. Встановлено причини, передумови та впливи на даний показник. Проведений порівняльний аналіз показників, що впливають на рівень ВВП на душу населення Франції та України, свідчить про необхідність термінового вирішення питань, підвищення конкурентоспроможності країни та сприяння її виходу на траєкторію стійкого економічного зростання. Визначено, що в сучасних умовах головне завдання держави – змінити модель розвитку, засновану на валових показниках екстенсивного виробництва. Також потребує оновлення практика вироблення політики становлення рівноваги в національній економічній системі.

Ключові слова: економічна система, рівновага, гомеостазис, стійкість, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. Економіка будь-якої країни відчуває негативний вплив кон'юктурних коливань, які проявляються в стисненні ефективного попиту. Такий процес не дозволяє в повній мірі використовувати національні ресурси, і вони виявляються незатребуваними. На макрорівні це проявляється, як правило, в збільшенні чисельності безробітних і зменшенні коефіцієнта завантаження виробничих потужностей. У періоди економічних криз надлишок ресурсів досягає особливо вражаючих розмірів, а виробнича система працює на півсилу. Такий стан речей вимагає прийняття відповідних управлінських рішень. Що обумовлює необхідність оцінки макроекономічного потенціалу країни для правильного з'ясування масштабів втрат. Показником, що найбільш вдало віддзеркалює дані процеси, є показник валового внутрішнього продукту (ВВП). Дослідження динаміки та факторів впливу на ВВП проявляється у порівнянні з даними більш економічно розвинутих країн.

Результати мають стати математичним підґрунтям для обґрунтування та вироблення заходів економічної політики, в основу яких має бути закладена концепція економічної рівноваги (з позицій гомеостазису). Одержані науково-обґрунтовані результати вимагають вирішення завдань розвитку країни, зокрема: підвищення інвестиційної конкурентоспроможності країни та сприяння її виходу на траєкторію стійкого економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку національного господарства, економічного потенціалу та

інноваційного розвитку економічних систем присвячено праці відомих вітчизняних учених: В.М. Гейця, С.А. Єрохіна, М.М. Єрмошенка, Г.К. Ялового, В.Я. Шевчука та зарубіжних В. Парето, Й. Шумпетер, Д. Сакс. Але нестабільність зовнішніх та внутрішніх економічних умов зумовлюють необхідність постійного моніторингу стану та тенденцій розвитку України в порівнянні з іншими країнами світу. Індикаторами розвитку є базові показники, які надають змогу комплексно оцінювати стан та тенденції розвитку країн.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в тому, що дослідження динаміки ВВП на душу населення України, враховуючи трансформаційність умов, в яких знаходиться національна економіка, сприятиме виробленню політики становлення рівноваги в національній економічній системі. В цих умовах головне завдання держави – змінити модель розвитку, засновану на валових показниках екстенсивного виробництва, робити життя людей заможнішим, кращим, безпечнішим та справедливим, що дозволить кожному українцю бути задоволеним своїм життям, відчувати гордість за свою країну.

Опис основного матеріалу дослідження. За період 1990-2014 рр., можемо спостерігати динаміку ВВП на душу населення України та Франції (рис. 1.). Кожен підйом і падіння, зміна рівня ВВП на душу населення, мали свої або ж загальні чинники, що їх спричинили показники, які вплинули на них тим чи іншим чином.

Щоб зрозуміти чим були спричинені коливання рівня ВВП на одну особу по країнах, на даному етапі дослідження необхідно визначити і проаналізувати наступну інформацію: що таке ВВП і яка його структура; які чинники та показники впливають на нього і чому їх можна порівнювати; ВВП на душу населення за досліджуваний період 1990 – 2014 рр.

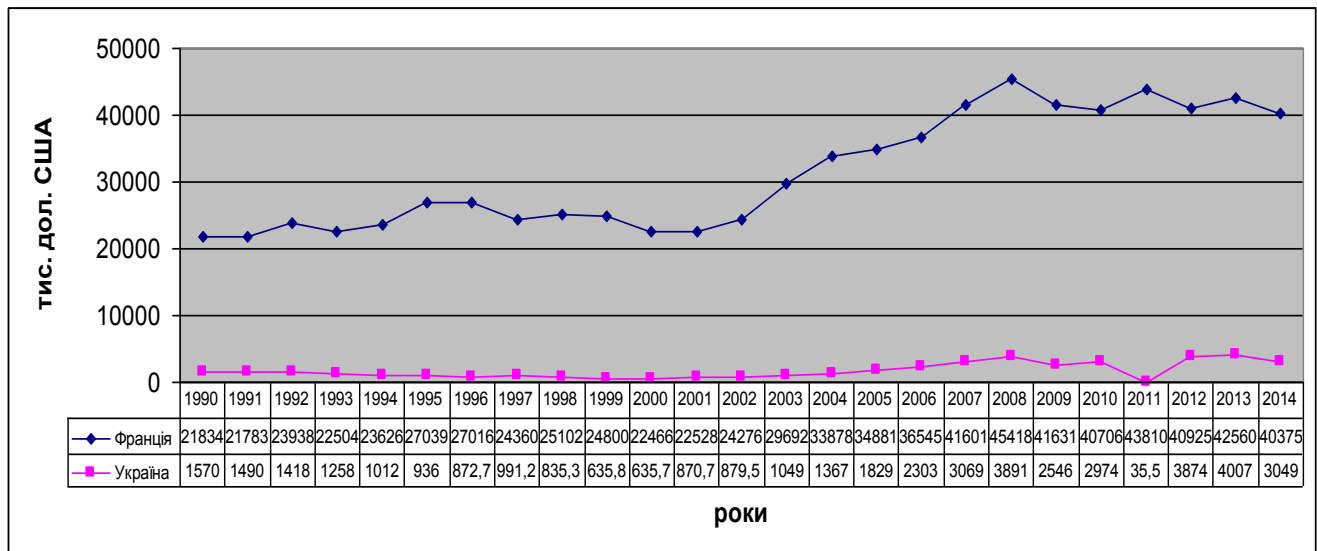

Рис.1. ВВП на душу населення України та Франції за 1990-2014 рр. (тис. дол. США)*

* Побудовано автором за даними [4]

Будь що в світі, чи то підприємство, чи держава, чи її населення мають певну мету. А також чинники, що впливають на цю мету та результат/користь. У людини такою метою є зростання рівня життя, соціальний розвиток. На рівні підприємства такий результат вважається зростанням прибутку. А на державному рівні – це зростання рівня ВВП на душу населення.

Тож, якщо коротко, то ВВП на одну особу – це праця помножена на ефективність її використання. А точніше – сума доданої вартості цих показників. Важливо, що сума всієї доданої вартості має дорівнювати вартості саме кінцевих продуктів, що споживаються, а не проміжних.

Отже з вищезазначеного зрозуміло, що методами вимірювання ВВП на душу населення можуть бути чинники та показники (абсолютні чи відносні). Вони і впливають на результат досягнення мети на рівні держави – на зростання ВВП.

Зазначимо, що існує два основні показники, які в першу чергу впливають на ВВП на душу населення: витрати праці; продуктивність праці.

Щодо першого, *показник витрати праці* вимірюється в людину/год, людину/днях. Тобто, це люди, які працюють протягом місяця/року. Іншими словами – кількість робочих місць в певній державі або чисельність зайнятих.

Другий показник, *продуктивність праці* - це показник трудової діяльності працівників. Характеризує кількість продукції, виробленої за одиницю часу, або витрати часу на виробництво одиниці продукції.

Так само важливими є абсолютні та відносні показники, які впливають на рівень ВВП. До абсолютних показників належать: чисельність населення, природний приріст населення; до відносних показників належать: сальдо міграції, вікова структура населення, рівень зайнятості.

Чисельність населення - кількість людей, які проживають в певному населеному пункті, місцевості, країні. Динаміка зміни чисельності населення є важливим демографічним показником. Чисельність населення змінюється в результаті народжування, смертності й міграції.

Сальдо міграції - різниця між кількістю осіб, які прибули на будь-яку територію, і кількістю осіб, які вибули звідти за один і той же проміжок часу.

Вікова структура населення відображає частку людей віком 0-14 років, 15-64 років, та 65 років і більше. За даним показником можна спостерігати частку працездатного населення в певний період в певних регіонах країни, чи відбувається старіння населення, чи, навпаки, переважає молоде.

Рівень зайнятості - це відносний її показник, який показує її поширеність серед людей працездатного віку. Він розраховується як відношення чисельності зайнятого населення до загальної чисельності населення віком 15-65 років.

Ще одним важливим показником, що впливає на ВВП, є чисельність зайнятих. *Чисельність зайнятих* - це абсолютний показник зайнятості населення економічною діяльністю, що показує її розміри. Цей показник відображає кількісно вигідний трудовий потенціал населення. Але, щоб ефективніше оцінити зайнятість населення, цей показник необхідно проаналізувати в динаміці та порівняти його з чисельністю населення працездатного віку. Для цього застосовуються відносні показники зайнятості.

Показники, що впливають на рівень ВВП на душу населення Франції та України, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники, що впливають на рівень ВВП на душу населення України та Франції*

		Чисельність населення (тис. осіб)	Природний приріст населення (тис. осіб)	Природний приріст населення (%)	Рівень зайнятості (%)	Рівень інфляції (%)	ВВП (млн. дол. США)	Темп приросту реального ВВП (% до попереднього року)
Франція	2009	64 702 921	+336455,2	+0.52	51.6	0.1	2,693,665,189,295.5	1.9
	2010	65 031 235	+331659,3	+0.51	51.4	1.1	2,646,837,111,794.8	2.0
	2011	65 371 613	+339932,4	+0.52	51.3	0.9	2,862,680,142,625.1	2.1
	2012	65 696 689	+328483,4	+0.50	51.1	1.2	2,686,722,589,269.7	0.3
	2013	66 024 515	+330122,6	+0.50	50.9	0.8	2,806,427,978,234.0	0.3
	2014	66 353 977	+331769,9	+0.50	51.2	0.9	2,679,041,821,375.0	0.2
Україна	2009	45 963 400	-229817	-0.50	57.7	13.1	117,227,769,791.6	-14.8
	2010	45 782 600	-178552,1	-0.39	58.5	13.8	136,419,300,368.0	4.2
	2011	45 598 200	-182392,8	-0.40	59.2	14.3	163,421,733,018.7	5.2
	2012	45 453 300	-145450,6	-0.32	59,7	8.2	176,603,428,857.5	0.2
	2013	45 372 700	-127043,6	-0.18	59,7	1.2	177,430,609,756.1	1.9
	2014	45 245 900	-126688,5	-0.28	59,7	24,9	130,432,105,126.6	-1,1

* Побудовано автором за даними [4;6;12]

Чисельність зайнятих Франції в період 2009-2013 рр. можна розрахувати за наступною формулою: $Чисельність\ зайнятих = Середня\ чисельність\ зайнятих\ (тис.\ осіб) * Частка\ у\ віці\ 15-64\ (%) * рівень\ зайнятості\ (%)$

$$Чисельність\ зайнятих_{2009} = 64867078 * 65 * 51.6 = 217564,2$$

$$Чисельність\ зайнятих_{2013} = 66189246 * 64 * 50,9 = 215618,1$$

Із зазначеного ми можемо дізнатися на скільки змінилась чисельність зайнятих за період 2009-2013 рр.: $215618,1 / 217564,2 = -0,9\%$

Отже, чисельність зайнятих зменшилась на 0,9%, що практично не вплинуло на рівень ВВП Франції у зазначений період. Приблизно такі ж результати спостерігаються і в Україні (+2,3%).

Таким чином, можна дійти висновку, що важливішим за даний показник в аналізі ВВП на душу населення буде другий і основний показник - продуктивність праці. Розрахувати його можна перемноживши темп приросту реального ВВП за 2009-2013 рр..

Ми бачимо, що через продуктивність праці в зазначений період, ВВП на душу населення Франції зросло на 4,8%, в Україні на 11,9% в період 2009-2013 рр. Таким чином, якщо ми плануємо збільшити ВВП на душу населення в країні, необхідно збільшувати такий показник, як продуктивність праці. На неї має вплив влада. Якщо чисельність населення змінити не можна, то продуктивність праці можна збільшити завдяки різноманітним стимулюючим законам, законам щодо підприємницької діяльності, залученням інвестицій, шляхом реновації тощо.

Для вирішення цього питання можна користуватися такими важелями, як мотиваційні, техніко-організаційні та моральні фактори підвищення продуктивності праці, що суттєво впливає на результати виробничої діяльності.

Додамо також, що, наприклад, дивлячись на зміну такого показника, як чисельність населення можна зрозуміти приблизне зростання рівня ВВП в країні. Адже усі ці фактори розвитку держави складають так зване замкнуте коло. При зростанні чисельності зайнятих можна припустити, що є позитивний розвиток, зростає рівень життя, а отже і ВВП на душу населення, а тим більше і продуктивність праці. Показник чисельності зайнятих, окрім природного приросту, змінюється завдяки механічному приросту. А відомо, що імміграція зростає при підвищенні рівня життя в країні; і рівень ВВП, відповідно, також. І навпаки, якщо є спад, то буде знижуватись чисельність зайнятих, зокрема через еміграцію. За схожою схемою можна порівнювати і інші показники.

Повертаючись до змін рівня ВВП на душу населення за період 1990-2014рр. (рис.1), можна спостерігати такі падіння та зростання його рівня по всім країнам: до 1999 р. найбільш стрімке падіння рівня України; до 2007 р. загальний підйом; з 2009 р. загальне падіння рівня через Світову кризу 2008 р.; до 2011 р. зростання, зокрема у Франції; до 2013 року зростання рівня України до 70%; з 2013 р. падіння рівня України у зв'язку з політичною кризою та військовими діями на Сході країни.

Франція досягнула максимального рівня ВВП в передкризовий період 2007 року. Станом на 2013 рік Франція поки не може досягти передкризового рівня, оскільки ВВП країни стагнує на рівні близько 1 800 млн євро. Якщо врахувати те, що населення країни за період 2007-2013 рр. збільшилося більш ніж на 2 млн осіб, рівень доходів на душу населення помітно знизився. В результаті держава змушена підвищувати податкові ставки. Останнє викликає все більшу кількість страйків в країні, а також

відтік найбільш заможних громадян за кордон. Серед них відзначаються і такі відомі особистості як Жерар Депардє.

Що стосується України – найвищий рівень спостерігався в 1990-1991 рр.. На жаль, станом на сьогоднішній день Україна не змогла зрости до рівня ВВП 1990 р. Зараз вона знаходиться на рівні в половину менше.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, у статті було проведено детальний аналіз показників, що впливають на рівень ВВП на душу населення Франції та України. Проведені дослідження свідчать про необхідність термінового вирішення питань, підвищення конкурентоспроможності країни та сприяння її виходу на траєкторію стійкого економічного зростання. З плином часу дедалі

більшої гостроти набувають питання стабілізації економічної ситуації. Усунення першопричин та передумов, що негативно впливають на ВВП на душу населення, сприятиме впровадженню реформ стосовно вирішення стратегічних завдань економічного зростання.

На сучасному етапі першочерговою постає потреба в необхідності розробки моделі економічного зростання. Перспективою подальших наукових досліджень є оцінка конкурентоспроможності держав, заснована на комбінації показників базових вимог, підсилювачів ефективності, інновацій та розвитку, спрямована на розширення міжнародної співпраці та реалізацію національних інтересів заради економічної безпеки і високих стандартів життя населення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна і світ: навч. посіб./ Д.Г. Кучеренко, О.В. Мартинюк, В.Є. Сахаров та ін.– К.: Центр учбової літератури, 2011. - 416с.
2. Ринейська Л.С. Глобальна економіка: посібник із вивчення навчальної дисципліни для студентів всіх напрямів економічної підготовки галузі знань / Л.С. Ринейська. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – 165 с.
3. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.0014.TO.ZS/countries>
5. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Сайт чисельності населення світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://countrymeters.info/>
7. Сайт Групи світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: doingbusiness.org/rankings
8. Сайт Світового економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/>
9. Сайт Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
10. Сайт Організації об'єднаних націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi-table>
11. Сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
12. Фінансовий портал «Мінфін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/infl/?2014>

REFERENCES

1. Kucherenko, D.G., Martinjuk, O.V., Saharov, V.Y. et al. (2011). Ukraine i svit [Ukraine and the World]. Kyiv: Centr uchbovoi literaturi [in Ukrainian].
2. Rinejs'ka, L.S. (2011). Global'na ekonomika [Global economy]. Poltava: PoltNTU [in Ukrainian].
3. Vil'na enciklopedija «Vikipedija» [The free encyclopedia "Wikipedia"]. uk.wikipedia. Retrieved from <http://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].
4. Sajt Svitovogo Banku [World Bank]. worldbank. Retrieved from <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.0014.TO.ZS/countries> [in English].
5. Sajt Derzhavnoi sluzhbi statistiki [State Statistics Service]. Ukrstat. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
6. Sajt chisel'nosti naselelnja svitu [World population]. Countrymeters. Retrieved from <http://countrymeters.info/> [in English].
7. Sajt Grupi svitovogo banku [World Bank]. Doingbusiness. Retrieved from doingbusiness.org/rankings [in English].
8. Sajt Svitovogo ekonomichnogo forumu [World Economic Forum]. Weforum. Retrieved from <http://www.weforum.org/> [in English].
9. Sajt Prezidenta Ukraïni [President of Ukraine]. President. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> [in Ukrainian].
10. Sajt Organizacii ob'ednanih nacij [United Nations]. Undp. Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi-table> [in English].
11. Sajt Evropejs'kogo Sojuzu [European Union]. ec.europa. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat> [in English].
12. Finansovij portal «Minfin» [Ministry of Finance]. minfin. Retrieved from <http://index.minfin.com.ua/index/infl/?2014> [in Ukrainian].